

וזרח משעיר למו
פתח לבני עשיו שיקבלו את התורה ולא רצו
(ברכה ל"ג ב. רש"י)

מדוע הציע הקב"ה את התורה לאומות העולם לפני שנתן אותה לבני ישראל

בפרשת ברכה נאמר "וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן", ומבואר במדרשי רבותינו ז"ל^[1], שקודם שהקב"ה נתן את התורה לבני ישראל, הלך לבני עשו ("שעיר") ולבני ישמעאל ("פארן") כדי שיקבלו את התורה, ולא רצו, ואחר כך נתן את התורה לבני ישראל.

[הטעם שמזכירים את עשו וישמעאל דוקא הוא – לפי שהם כללות כל השבעים אומות. ולכן מצינו שלפעמים מובא המספר דשבעים ושתיים אומות (לא רק שבעים אומות) – כי עשו וישמעאל נמנים לא רק בתור שתים אומות פרטיות (כשאר האומות) אלא גם בתור כללות כל השבעים אומות].

ולכאורה אינו מובן: מאחר שכללות הענין דמתן תורה היה משום ש"אתה בחרתנו מכל העמים" – אם כן, מהי ה-קא סלקא דעמך לתת את התורה לבני עשו ולבני ישמעאל, הרי התורה שייכת לבני ישראל דוקא, מצד בחירת הקב"ה בהם!?

ואם כן בהכרח לומר שהליכת הקב"ה לבני עשו ובני ישמעאל לא היתה כדי לתת להם את התורה בפועל (כפי ששמע לכאורה מלשון המדרש) – אלא היתה בזה כוונה אחרת, כדלקמן.

ועל פי זה מתורצת קושיא נוספת: הרי הקב"ה יודע עתידות, ובודאי ידע שבני עשו ובני ישמעאל לא ירצו לקבל את התורה, ובפרט שזהו היפך תכונת נפשם, כי תכונת בני עשו היא – "על חרבך תחיה", היפך הציווי ד"לא תרצח", ותכונת בני ישמעאל היא – היפך הציווי ד"לא תנאף", ואם כן, אינו מובן: לשם מה הלך הקב"ה להציע לבני עשו ובני ישמעאל שיקבלו את התורה, בידעו שלא ירצו לקבל את התורה, שהיא היפך תכונת נפשם!?

והביאור בזה: הליכת הקב"ה לבני עשו ובני ישמעאל בהצעה לקבל את התורה, היתה רק כדי שלא יהיה להם פתחון פה וטענה מדוע לא ניתנה התורה להם – כי כאשר יבואו עתה בטענה זו, יאמרו להם שהוצע להם לקבל את התורה, ולא רצו.

אבל ביאור זה עדיין אינו מספיק – כי על פי זה צריך לומר שהליכת הקב"ה לבני עשו ובני ישמעאל היתה "למגנא" (בחנם), מאחר שעל ידי זה לא נפעל כל ענין חיובי (בלשון החקירה), כי אם שלילת טענת אומות העולם בלבד. ולכן, בהכרח לומר שעל ידי זה נפעל גם ענין חיובי, כדלקמן.

והביאור בזה: לעתיד לבוא יהיה מעמד ומצב העולם באופן ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם", ויתירה מזו: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד".

וגם לפני זה – נצטוו בני ישראל לפעול על אומות העולם לקיים שבע מצוות בני נח, כפסק דין הרמב"ם¹ ²ש"צוה משה רבנו מפי הגבורה לכופף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", ועד שאומות העולם צריכים לקיים מצוות שלהם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו".

ולכאורה אינו מובן: מהו הקשר של אומות העולם לכללות ענין התורה – שמשום זה אפשר לפעול אצלם שיקימו את המצוות שלהם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו", ועד לכללות העילוי שיהיה אצלם לעתיד לבוא !?

הרי התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, "חמודה גנוזה", "שעשועים גו' לפניו", וניתנה לבני ישראל רק מצד בחירת הקב"ה בהם, כמו שכתוב "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", באופן ד"כל הנותן בעין יפה נותן" – ואם כן, מהי השייכות של אומות העולם לכללות ענין התורה !? ויתירה מזו: כיצד אפשר לפעול שאומות העולם יהיו שייכים לענין התורה – ללא כל הכנה מצידם !?

ובמכל-שכן וקל-וחומר: בנוגע לבני ישראל – הנה אף על פי שבהם בחר הקב"ה מכל העמים, אף על פי כן, כדי שיוכלו לקבל את התורה, היו זקוקים להכנה במשך ארבעים ותשעה או חמישים יום, ורק ביום החמישים או ביום החמישים ואחד (שהרי בפעם הראשונה ניתנה התורה ביום החמישים ואחד לציאת מצרים) הגיעו למעמד ומצב שיוכלו לקבל את התורה. וכל זה – נוסף על ההכנה דהקדמת נעשה לנשמע, וכללות הענין ד"ויחן שם ישראל", "ויחן" לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד.

ואם כן, אם בני ישראל היו זקוקים להכנה מיוחדת כדי לקבל את התורה, הרי על אחת כמה וכמה שאומות העולם זקוקים להכנה כדי שתהיה להם שייכות לענין התורה!

ובפרט שפעולת בני ישראל על אומות העולם שיקיימו המצוות שלהם תכליתה – שאומות העולם יקיימו את המצוות שלהם בפועל ממש, ויעשו זאת מרצונם, זאת אומרת, שזהו ענין הקשור עם מציאותם של אומות העולם. ואם כן, איך יתכן שתהיה להם שייכות לענין התורה ללא כל הכנה מצדם?!

והביאור בזה: הליכת הקב"ה לאומות העולם (לעשו ולישמעל – כללות האומות) בהצעה שיקבלו את התורה – פעלה את ההכשרה והאפשרות שבני ישראל יוכלו לפעול עליהם שתהיה להם שייכות לענין התורה (קיום המצוות שלהם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה כו"), מאחר שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה.

ומובן שאין זה מכריח את בחירתם של אומות העולם (עד כמה ששיך אצלם ענין הבחירה) – אלא על ידי זה נפעלה רק הכשרתם של אומות העולם, שכאשר בני ישראל יבואו בשליחותו של הקב"ה לפעול אצלם שיקיימו את המצוות שלהם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה" – יוכלו לפעול זאת אצלם, על ידי ההכשרה שנפעל כאשר הקב"ה הציע להם לקבל את התורה.

קטע משיחת ליל שמחת תורה, בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשמ"ב ח"א ע' 223

^[1] הובא בפירוש רש"י.

^[2] הל' מלכים ספ"ח.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבייה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה